HOTĂRÂREA CURȚII (Camera a patra)

6 decembrie 2012*

„Recurs — Concurență — Înțelegeri — Articolul 81 CE și articolul 53 din Acordul privind SEE — Piața serviciilor de mutări internaționale din Belgia — Înțelegere constând în trei acorduri specifice — Încălcare unică și continuă — Nedovedirea cunoașterii, de către un participant la un acord specific, a celorlalte acorduri specifice — Anularea în parte sau în tot a unei decizii a Comisiei — Articolele 263 TFUE și 264 TFUE”

În cauza C-441/11 P,

având ca obiect un recurs formulat în temeiul articolului 56 din Statutul Curții de Justiție, introdus la 25 august 2011,

Comisia Europeană, reprezentată de A. Bouquet, de S. Noë și de F. Ronkes Agerbeek, în calitate de agenți, cu domiciliul ales în Luxemburg,

recurentă,

cealaltă parte în proces fiind:

Verhuizingen Coppens NV, cu sediul în Boutsersem (Belgia), reprezentată de J. Stuyck și de I. Buelens, advocaten,

reclamantă în primă instanță,

CURTEA (Camera a patra),

compusă din domnul L. Bay Larsen, îndeplinind funcția de președinte al Camerei a patra, domnul J.-C. Bonichot, doamnele C. Toader și A. Prechal și domnul E. Jarašiūnas (raportor), judecători,

avocat general: doamna J. Kokott,

grefier: domnul A. Calot Escobar,

având în vedere procedura scrisă,

după ascultarea concluziilor avocatului general în ședința din 24 mai 2012,

pronunță prezenta

* Limba de procedură: olandeza.

Hotărâre

1 Prin recursul formulat, Comisia Europeană solicită anularea Hotărârii Tribunalului Uniunii Europene din 16 iunie 2011, Verhuizingen Coppens/Comisia (T-210/08, Rep., p. II-3713, denumită în continuare „hotărârea atacată”), prin care s-au anulat articolul 1 litera (i) și articolul 2 litera (k) din Decizia C(2008) 926 final a Comisiei din 11 martie 2008 privind o procedură în temeiul articolului [81 CE] și al articolului 53 din Acordul privind SEE (cazul COMP/38.543 – Servicii de mutări internaționale) (denumită în continuare „decizia în litigiu”).

Istoricul cauzei și decizia în litigiu

2 Reiese din cuprinsul punctelor 3-7 din hotărârea atacată că, în decizia în litigiu, Comisia a constatat că destinatarii acesteia, printre care figura Verhuizingen Coppens NV (denumită în continuare „Coppens”), au participat la o înțelegere în sectorul serviciilor de mutări internaționale din Belgia, stabilind prețuri, împărțindu-și clienți și manipulând procedura prin care se solicită depunerea de oferte, cel puțin pentru perioada cuprinsă între 1984 și 2003, pentru care s-a stabilit în sarcina acestora răspunderea pentru respectiva înțelegere, și au săvârșit, prin urmare, o încălcare unică și continuă a articolului 81 CE.

3 Potrivit punctelor 8 și 9 din hotărârea atacată, pe de o parte, serviciile implicate de încălcare cuprind mutările, din Belgia sau către Belgia, de bunuri aparținând unor persoane fizice, precum și unor întreprinderi sau instituții publice. Ținând seama de faptul că toate societățile în cauză care furnizează servicii de mutări internaționale sunt situate în Belgia și că înțelegerea s-a desfășurat pe teritoriul belgian, centrul geografic al înțelegerii a fost considerat ca fiind situat în Belgia. Pe de altă parte, cifra de afaceri cumulată a participanților la înțelegere aferentă acestor servicii de mutări internaționale a fost estimată de Comisie la suma de 41 de milioane de euro pentru anul 2002, cota de piață cumulată deținută de întreprinderile implicate fiind stabilită la aproximativ 50 % din sectorul în cauză.

4 Potrivit punctului 10 din hotărârea atacată, Comisia a menționat în decizia în litigiu că înțelegerea avea în vedere în special stabilirea și menținerea unor prețuri ridicate, precum și împărțirea pieței, și avea mai multe forme, și anume cea a unor acorduri privind prețurile, cea a unor acorduri privind împărțirea pieței printr-un sistem de devize false, denumite „devize de complezență” (în continuare, „acordul privind devizele de complezență”) și cea a unor acorduri privind un sistem de compensații financiare pentru oferte respinse sau pentru abțineri de a prezenta oferte, denumite „comisioane” (în continuare, „acordul privind comisioanele”).

5 Reiese din cuprinsul punctului 11 din hotărârea atacată că, în decizia în litigiu, Comisia a considerat că, în perioada cuprinsă între anul 1984 și începutul anilor ’90, înțelegerea a funcționat în special în temeiul unor acorduri scrise de stabilire a prețurilor, practica comisioanelor și a devizelor de complezență fiind introdusă în paralel. Potrivit acestei decizii, astfel cum s-a arătat în hotărârea menționată, practica comisioanelor trebuia considerată ca fiind o stabilire indirectă a prețului pentru serviciile de mutări internaționale din Belgia, întrucât membrii înțelegerii își facturau reciproc comisioane pentru ofertele respinse sau în privința cărora aceștia s-au abținut să prezinte o ofertă, invocând servicii fictive, cuantumul acestor comisioane fiind, pe de altă parte, facturat clienților.

6 În ceea ce privește devizele de complezență, reiese din cuprinsul punctelor 12 și 13 din hotărârea atacată că, în decizia în litigiu, Comisia arată că, prin prezentarea unor asemenea devize, societatea de mutări care dorea să obțină contractul proceda astfel încât clientul care plătea serviciul de mutare să primească mai multe devize. În acest scop, societatea respectivă indica concurenților săi prețul total la care trebuiau să factureze mutarea în cauză, care era mai mare decât cel propus de societatea menționată. Astfel, era vorba despre devize fictive prezentate de societăți care nu intenționau să

execute mutarea. Comisia a considerat că această practică constituia o manipulare a procedurii prin care se solicita depunerea de oferte, ajungându-se la situația în care prețul solicitat pentru mutare să fie mai ridicat decât ar fi fost într-un mediu concurențial.

7 Potrivit punctului 14 din hotărârea atacată, Comisia a constatat în decizia în litigiu că aceste acorduri au fost puse în aplicare până în anul 2003 și că aceste activități complexe aveau același obiect, și anume fixarea prețurilor, împărțirea pieței și denaturarea, astfel, a concurenței.

8 Având în vedere aceste elemente, Comisia a adoptat decizia în litigiu, al cărei articol 1 are următorul cuprins:

„Următoarele întreprinderi au încălcat dispozițiile articolului 81 alineatul 1 [CE] și ale articolului 53 alineatul 1 din Acordul [privind Spațiul Economic European din 2 mai 1992, (JO 1994, L 1, p. 3)], fixând, în mod direct și indirect, prețurile la serviciile de mutări internaționale din Belgia, împărțindu-și între ele o parte a acestei piețe și manipulând procedura de depunere a ofertelor pe parcursul perioadelor indicate:

[...]

(i) [Coppens], de la 13 octombrie 1992 până la 29 iulie 2003;

[...]”

9 În consecință, la articolul 2 litera (k) din decizia în litigiu, Comisia a aplicat o amendă de 104 000 de euro pentru Coppens, calculată în conformitate cu metodologia prezentată în Orientările privind calcularea amenzilor aplicate în temeiul articolului 23 alineatul (2) litera (a) din Regulamentul (CE) nr. 1/2003 (JO 2006, C 210, p. 2, Ediție specială, 08/vol. 4, p. 264, denumite în continuare „orientările”).

Procedura în fața Tribunalului și hotărârea atacată

10 Prin cererea introductivă depusă la grefa Tribunalului la 4 iunie 2008, Coppens a introdus o acțiune vizând anularea articolelor 1 și 2 din decizia în litigiu în măsura în care o priveau și, în subsidiar, reducerea amenzii care i-a fost aplicată la un cuantum maxim de 10 % din cifra de afaceri realizată de aceasta pe piața serviciilor de mutări internaționale.

11 În susținerea acțiunii formulate, Coppens invoca două motive principale, întemeiate pe încălcarea articolului 81 alineatul (1) CE și, respectiv, a articolului 23 alineatele (2) și (3) din Regulamentul (CE) nr. 1/2003 al Consiliului din 16 decembrie 2002 privind punerea în aplicare a normelor de concurență prevăzute la articolele [81 CE] și [82 CE] (JO 2003, L 1, p. 1, Ediție specială, 08/vol. 1, p. 167), precum și un motiv subsidiar privind anularea sau reducerea amenzii care i-a fost aplicată.

12 Primul motiv cuprindea trei aspecte. Prin intermediul acestora, Coppens contesta, în primul rând, că a participat la o înțelegere complexă, în al doilea rând, punea în discuție durata participării sale la înțelegere și, în al treilea rând, critica Comisia pentru că nu a luat în considerare importanța relativă a participării sale. În cadrul primului aspect, Coppens sublinia printre altele că i se imputa numai stabilirea devizelor de complezență și arăta, pe de altă parte, că Comisia nu a demonstrat că avea cunoștință despre acordul privind comisioanele. Prin urmare, Comisia nu avea temei pentru a considera că respectiva societate a participat la această înțelegere complexă. În plus, Coppens susținea că acordul privind devizele de complezență nu avea ca obiect sau ca efect restrângerea concurenței.

13 Comisia susținea că era lipsit de importanță faptul că concurența este denaturată prin intermediul devizelor de complezență sau prin comisioane. Astfel, potrivit acestei instituții, în aceste două cazuri, era vorba despre o denaturare a concurenței care a determinat în general o creștere a prețurilor pentru client, astfel încât diversele forme ale înțelegerii puteau fi considerate o încălcare unică și continuă a articolului 81 CE.

14 Prin hotărârea atacată, Tribunalul a admis primul aspect al primului motiv invocat de Coppens. La punctele 28-32 din hotărârea atacată, Tribunalul a statuat cele ce urmează:

„28 În ceea ce privește primul aspect al motivului, este cert că participarea activă a [Coppens] la înțelegere se limita la stabilirea unor [devize de complezență] [a se vedea considerentele (173) și (296) ale deciziei [în litigiu]]. Astfel, conform constatărilor Comisiei, Coppens este singura întreprindere care nu ar fi participat la acordul privind comisioanele.

29 [Coppens] contestă totuși că ar fi participat la o încălcare unică și continuă. În această privință, trebuie să se amintească faptul că, potrivit jurisprudenței, o întreprindere care a participat la o încălcare multiformă a normelor de concurență prin comportamente care îi sunt proprii, care intră în sfera de aplicare a noțiunilor de acord sau de practică concertată având un obiect anticoncurențial în înțelesul articolului 81 alineatul (1) CE și care au drept scop să contribuie la realizarea încălcării în ansamblul său, poate avea de asemenea răspunderea pentru comportamentele altor întreprinderi în cadrul aceleiași încălcări, pentru toată perioada participării sale la încălcarea respectivă, atunci când se dovedește că întreprinderea în cauză cunoaște comportamentele ilicite ale celorlalți participanți sau că poate să le prevadă în mod rezonabil și că este pregătită să accepte riscul care decurge din acestea (Hotărârea Curții din 8 iulie 1999, Comisia/Anic Partecipazioni, C-49/92 P, Rec., p. I-4125, punctele 87 și 203). Astfel, pentru ca unei întreprinderi să i se angajeze răspunderea pentru comiterea unei încălcări unice și continue, este necesară cunoașterea (dovedită sau prezumată) a comportamentelor ilicite ale celorlalți participanți la încălcare.

30 În plus, este necesar să se sublinieze că nu este suficientă doar identitatea de obiect dintre un acord la care a participat o întreprindere și o înțelegere globală pentru a-i imputa acestei întreprinderi participarea la înțelegerea globală. Astfel, numai dacă întreprinderea, în cazul în care participă la acest acord, cunoștea sau ar fi trebuit să cunoască faptul că, procedând astfel, se alătura unei înțelegeri globale, participarea sa la acordul respectiv poate constitui expresia aderării sale la această înțelegere globală (Hotărârea Tribunalului din 20 martie 2002, Sigma Tecnologie/Comisia, T-28/99, Rec., p. II-1845, punctul 45).

31 Or, se impune constatarea faptului că Comisia nu a demonstrat că, la momentul participării sale la acordul privind [devizele de complezență], [Coppens] avea cunoștință despre activitățile anticoncurențiale ale celorlalte întreprinderi referitoare la comisioane sau că aceasta putea să le prevadă în mod rezonabil. Astfel, Comisia recunoaște în mod expres că, în ceea ce privește cunoașterea de către [Coppens] a comportamentelor ilicite ale celorlalți participanți, decizia [în litigiu] nu se întemeiază pe probe specifice. Aceasta susține că [Coppens] nu neagă că a avut cunoștință despre acordul privind comisioanele și că nu a indicat măsura în care fusese informată cu privire la comportamentul celorlalți participanți la încălcare. Cu toate acestea, [Coppens] nu este nicidecum obligată să indice, din proprie inițiativă, în ce măsură era informată cu privire la comportamentul celorlalți participanți la încălcare, din moment ce sarcina probei incumbă Comisiei. Aceasta trebuie să facă, mai întâi, dovada unui fapt înainte ca [Coppens] să îl poată contesta. De altfel, în cursul ședinței, la cererea Tribunalului, [Coppens] a subliniat în mod expres că nu avea cunoștință despre aceste acorduri privind comisioanele. Prin urmare, Comisia nu a îndeplinit sarcina probei.

32 În aceste condiții, Comisia nu putea să considere că [Coppens] participase la o încălcare unică și continuă.”

15 În ceea ce privește consecințele care trebuie deduse din această concluzie, Tribunalul a arătat, la punctele 33-35 din hotărârea atacată, că este lipsit de pertinență că în dispozitivul deciziei în litigiu nu se face mențiune despre caracterul unic și continuu al încălcării, considerând printre altele că dispozitivul unui act nu poate fi disociat de motivarea sa și că motivarea deciziei în litigiu arată în mod clar că Comisia a considerat societatea Coppens răspunzătoare pentru participarea la o asemenea încălcare.

16 La punctul 36 din hotărârea atacată, Tribunalul a dedus cele ce urmează:

„Prin urmare, în pofida faptului că participarea la sistemul reprezentat de [devizele de complezență] poate constitui *per se* o încălcare a articolului 81 CE care poate fi sancționată printr-o amendă, trebuie să se anuleze articolul 1 litera (i) și articolul 2 litera (k) din [decizia în litigiu], astfel cum solicită [Coppens]."

17 În consecință, la punctul 37 din hotărârea atacată, Tribunalul a considerat că nu mai este necesară examinarea celorlalte aspecte ale primului motiv invocat de Coppens în susținerea acțiunii sale și nici a celorlalte motive invocate de aceasta din urmă și, prin urmare, a anulat articolul 1 litera (i) și articolul 2 litera (k) din decizia în litigiu.

Concluziile părților

18 Prin recursul formulat, Comisia solicită Curții:

— anularea hotărârii atacate;

— respingerea acțiunii în anulare sau – în subsidiar – anularea doar a articolului 1 litera (i) din decizia în litigiu în măsura în care prin acesta Coppens a fost considerată răspunzătoare pentru acordul privind comisioanele;

— stabilirea unei amenzi într-un cuantum adecvat și

— obligarea Coppens la plata cheltuielilor de judecată efectuate în cadrul prezentului recurs și în procedura în fața Tribunalului, în cuantumul pe care Curtea îl consideră adecvat.

19 Coppens solicită Curții:

— respingerea recursului;

— în subsidiar, în cazul în care Curtea ar decide anularea în tot sau în parte a hotărârii atacate, limitarea amenzii care i-a fost aplicată de Comisie la 10 % din cifra sa de afaceri pe piața relevantă și

— obligarea Comisiei la plata cheltuielilor de judecată efectuate atât în procedura în fața Tribunalului, cât și în prezentul recurs.

Cu privire la recurs

20 În susținerea recursului, Comisia invocă încălcarea de către Tribunal a articolelor 263 TFUE și 264 TFUE, precum și a principiului proporționalității.

Argumentele părților

21 Comisia, prin intermediul motivului invocat, susține, în esență, că Tribunalul, ținând seama de motivarea pe care a reținut-o la punctul 36 din hotărârea atacată, în mod eronat nu a pronunțat o anulare numai în parte a deciziei în litigiu în măsura în care aceasta privea societatea Coppens. Astfel, în prezenta cauză, singurul aspect nedovedit ar fi faptul că această societate avea sau trebuia să aibă cunoștință despre acordul privind comisioanele. Or, potrivit unei jurisprudențe constante, anularea în parte a unei decizii ar fi posibilă cât timp elementele a căror anulare se solicită sunt detașabile de restul deciziei, situație care s-ar regăsi în prezenta cauză. Ar fi disproporționat ca Tribunalul să anuleze în tot o decizie în ipoteza în care numai o parte a încălcării nu poate fi dovedită.

22 Comisia amintește că în decizia în litigiu a apreciat că Coppens este răspunzătoare pentru o încălcare unică și continuă care era constituită, în perioada în cauză, din două elemente distincte, și anume acordul privind comisioanele și acordul privind devizele de complezență. Prin urmare, Tribunalul nu ar fi avut temei pentru a anula în tot decizia menționată în ceea ce privește această societate decât dacă ar fi putut constata că, pe lângă faptul că nu a demonstrat că aceasta din urmă cunoștea activitățile anticoncurențiale ale celorlalte întreprinderi privind comisioanele sau că putea în mod rezonabil să le prevadă, Comisia nu a demonstrat nici că Coppens a participat la acordul privind devizele de complezență. Or, nu ar exista niciun dubiu cu privire la stabilirea unei asemenea participări și la faptul că aceasta constituie în sine o încălcare a articolului 81 CE, astfel cum ar fi recunoscut, de altfel, Tribunalul.

23 Hotărârea atacată ar fi astfel contrară jurisprudenței potrivit căreia Tribunalul nu poate pronunța o anulare în tot atunci când reiese în mod evident că motivul pe care îl consideră întemeiat nu poate justifica decât o anulare în parte, o asemenea jurisprudență fiind expresia principiului proporționalității.

24 În plus, anularea în tot a deciziilor referitoare la înțelegeri pentru motivul că o parte a încălcării nu a fost dovedită ar fi incompatibilă cu buna administrare a justiției și cu aplicarea efectivă a normelor de concurență, în măsura în care aceasta ar obliga la o repetare a procedurilor, cu excepția situației în care se admite că partea încălcării care a fost dovedită rămâne nepedepsită. Pe de altă parte, nu ar fi sigur că reiterarea unor asemenea proceduri este compatibilă cu principiul *ne bis in idem*.

25 În sfârșit, Comisia susține că Curtea este în măsură să statueze în mod definitiv asupra litigiului. Faptele pertinente ar fi certe, Coppens necontestând în fața Tribunalului cele 67 de participări ale sale la punerea în aplicare a acordului privind devizele de complezență, astfel cum au fost constatate și documentate în decizia în litigiu. În această privință, Comisia adaugă că acest acord avea simultan un obiect și efecte anticoncurențiale și recunoaște, pe de o parte, că, pentru anii 1994 și 1995, nu exista nicio dovadă a participării Coppens la punerea în aplicare a acordului menționat și, pe de altă parte, că amenda ar putea fi diminuată dacă Coppens nu ar putea fi considerată răspunzătoare decât pentru acest ultim acord.

26 Coppens susține, cu titlu principal, că recursul trebuie respins. În primul rând, nu ar exista elemente detașabile de decizia în litigiu în sensul jurisprudenței Curții. Întrucât Comisia a constatat, în această decizie, existența unei înțelegeri complexe, care constituie o încălcare unică și continuă a articolului 81 CE, Tribunalul ar fi fost obligat să se pronunțe în mod necesar cu privire la participarea Coppens la o asemenea înțelegere. Acesta ar fi statuat astfel că simplul fapt că un acord la care a participat o întreprindere are același obiect precum o înțelegere globală nu poate fi suficient pentru a reproșa acestei întreprinderi că a participat la înțelegerea globală. Nu s-ar pune problema unei „părți din încălcare”.

27 În al doilea rând, jurisprudența menționată nu ar permite anularea în parte a unei decizii decât dacă o asemenea anulare parțială nu modifică esența deciziei în cauză. Or, în prezenta cauză, chiar calificarea încălcării imputate în sarcina Coppens și, prin urmare, însăși esența deciziei în litigiu în privința sa ar fi

fost pusă în discuție în fața Tribunalului. Anularea integrală a acesteia în măsura în care o privește pe Coppens ar fi consecința nedemonstrării implicării acestei societăți în toate elementele esențiale care permit să se constate că exista o încălcare unică și continuă.

28 În orice caz, Tribunalul nu s-ar fi putut limita la anularea în parte a deciziei în litigiu. O simplă modificare a cuantumului amenzii ar fi conferit Coppens o protecție juridică insuficientă. Astfel, într-un asemenea caz, condamnarea sa ar fi rămas întemeiată pe toate elementele încălcării, în timp ce numai unul dintre acestea este considerat ca fiind efectiv dovedit împotriva sa.

29 În al treilea rând, pe de o parte, anularea în tot pronunțată în hotărârea atacată nu ar contraveni jurisprudenței care rezultă din Hotărârea din 11 decembrie 2008, Comisia/Département du Loiret (C-295/07 P, Rep., p. I-9363). Motivul admis în prezenta cauză ar fi fost îndreptat împotriva numitorului comun al deciziei în litigiu, și anume acuzația referitoare la înțelegerea complexă. În consecință, anularea în tot a acestei decizii nu ar depăși motivul invocat. Pe de altă parte, nu ar putea fi reținut argumentul întemeiat pe buna administrare a justiției și pe punerea în aplicare efectivă a normelor de concurență. În aplicarea principiului legalității, nu ar fi posibilă condamnarea unei societăți decât dacă se dovedește că a săvârșit încălcarea care se impută în sarcina sa. Or, întrucât încălcarea constatată în decizia menționată este o înțelegere complexă, adică o încălcare constând din mai multe elemente, fiecare dintre ele fiind esențial pentru constatarea acesteia, Tribunalul ar fi statuat în mod întemeiat că Comisia nu a demonstrat suficient că Coppens a participat la diferitele elemente esențiale ale acestei încălcări, astfel încât participarea acestei întreprinderi la respectiva înțelegere complexă nu putea fi reținută.

30 În subsidiar, Coppens solicită Curții anularea amenzii sau cel puțin reducerea acesteia la un cuantum care să nu depășească 10 % din cifra sa de afaceri pe piața de mutări internaționale din Belgia. Cu titlu încă mai subsidiar, în cazul în care Curtea anulează hotărârea atacată și nu anulează decizia în litigiu în măsura în care o privește, Coppens solicită Curții reducerea cuantumului amenzii care i-a fost aplicată prin utilizarea competenței sale de fond. În susținerea acestor concluzii, Coppens invocă două motive.

31 Pe de o parte, Coppens arată că cuantumul de bază al amenzii a fost stabilit în mod eronat, Comisia neefectuând nicio distincție între participanții la înțelegere, deși ar fi fost obligată să ia în considerare rolul fiecăruia în cadrul acesteia. Astfel, societatea în cauză ar fi săvârșit o încălcare mai puțin gravă decât cea reținută de Comisie împotriva sa, în special având în vedere rolul său și participarea sa limitată la înțelegerea în cauză, cota sa de piață, care se ridică la doar 0,04 % din piața relevantă, precum și cifra sa de afaceri globală semnificativ mai mică decât a celorlalți participanți la încălcare. În consecință, Comisia nu ar fi putut reține, în ceea ce privește societatea menționată, ca punct de plecare pentru calculul amenzii, un procent de 17 % din valoarea vânzărilor, ca pentru toți ceilalți participanți. În plus, Coppens ar fi demonstrat că durata încălcării care îi poate fi imputată este de maximum 7 ani, nu de 10 ani și 9 luni. Mai mult, cuantumul de bază al amenzii ar fi trebuit să fie redus în temeiul punctelor 27-35 din orientări. În această privință, Coppens susține că a furnizat elemente de probă care atestă incapacitatea sa de a plăti și un risc real de faliment.

32 Pe de altă parte, Coppens arată că amenda a fost stabilită cu încălcarea vădită a principiului proporționalității, întrucât aceasta s-a situat la 10 % din cifra sa de afaceri totală și a reprezentat aproape 200 % din valoarea vânzărilor luate în considerare. Comisia ar fi trebuit, conform jurisprudenței, să țină seama de faptul că cifra de afaceri realizată din activitatea care face obiectul înțelegerii reprezenta doar aproximativ 3,2 % din cifra sa de afaceri totală.

33 În sfârșit, Coppens solicită Curții, eventual, obligarea Comisiei la plata cheltuielilor de judecată în aplicarea articolului 69 alineatul (3) al doilea paragraf din Regulamentul de procedură al Curții, dispoziție care figurează în prezent la articolul 139 din acesta.

Aprecierea Curții

34 Este cert că Tribunalul, după ce a constatat, la punctul 36 din hotărârea atacată, că participarea Coppens la sistemul reprezentat de devizele de complezență poate constitui *per se* o încălcare a articolului 81 CE care poate fi sancționată printr-o amendă, a considerat totuși că trebuie să anuleze articolul 1 litera (i) și articolul 2 litera (k) din decizia în litigiu. Prin intermediul motivului prezentat, Comisia contestă anularea în tot a acestei decizii de către Tribunal în măsura în care o privește pe Coppens.

35 Trebuie amintit că rezultă din articolul 254 al șaselea paragraf TFUE și din articolul 264 primul paragraf TFUE că, în cazul în care acțiunea formulată în temeiul articolului 263 TFUE este întemeiată, Tribunalul declară actul contestat nul și neavenit.

36 Astfel cum a arătat avocatul general la punctul 25 din concluzii, articolul 264 primul paragraf TFUE trebuie interpretat totuși în sensul că actul care face obiectul unei acțiuni în anulare nu trebuie declarat nul și neavenit decât în măsura în care respectiva acțiune este întemeiată.

37 În această privință, Curtea a statuat deja că simplul fapt că Tribunalul consideră că un motiv invocat de reclamant în susținerea propriei acțiuni în anulare este întemeiat nu îi permite să anuleze în mod automat în tot un act atacat. Astfel, o anulare în tot nu poate fi reținută în cazul în care ar fi absolut evident că motivul respectiv, care se referă numai la un aspect specific al actului contestat, poate să conducă numai la o anulare în parte (Hotărârea Comisia/Département du Loiret, citată anterior, punctul 104).

38 Cu toate acestea, anularea în parte a unui act de drept al Uniunii nu este posibilă decât în măsura în care elementele a căror anulare este solicitată pot fi separate de restul actului. Această condiție de separabilitate nu este îndeplinită atunci când anularea în parte a unui act ar avea ca efect modificarea substanței acestuia, fapt care trebuie apreciat în temeiul unui criteriu obiectiv, iar nu al unui criteriu subiectiv, legat de voința politică a autorității care a adoptat actul în cauză (a se vedea în acest sens Hotărârea din 24 mai 2005, Franța/Parlamentul European și Consiliul, C-244/03, Rec., p. I-4021, punctele 12-14, precum și Hotărârea Comisia/Département du Loiret, citată anterior, punctele 105 și 106).

39 În consecință, în prezenta cauză, Tribunalul nu ar fi avut temei, potrivit articolului 264 primul paragraf TFUE, pentru a pronunța anularea în tot a deciziei în litigiu în măsura în care o privește pe Coppens decât dacă anularea în parte a acesteia ar fi modificat substanța sa, fapt a cărui verificare se impune.

40 În această privință, este necesar să se amintească, cu titlu introductiv, că articolul 1 din decizia în litigiu prevede că Coppens și alte întreprinderi au încălcat dispozițiile articolului 81 alineatul (1) CE și ale articolului 53 alineatul (1) din Acordul privind Spațiul Economic European, fixând, în mod direct și indirect, prețurile la serviciile de mutări internaționale din Belgia, împărțindu-și între ele o parte a acestei piețe și manipulând procedura de depunere a ofertelor, în perioada cuprinsă între 13 octombrie 1992 și 29 iulie 2003. Cu toate acestea, în hotărârea atacată, Tribunalul, pe de o parte, la punctul 35 din aceasta, a constatat că Comisia consideră că Coppens este răspunzătoare pentru participarea la o încălcare unică și continuă și, pe de altă parte, la punctele 28 și 36 din aceeași hotărâre, nu a exclus că acordul privind devizele de complezență, la care Coppens nu contesta că a participat, poate în sine să fie contrar articolului 81 CE.

41 Potrivit unei jurisprudențe constante, o încălcare a articolului 81 alineatul (1) CE poate rezulta nu numai dintr-un act izolat, ci și dintr-o serie de acte sau dintr-un comportament continuu, deși chiar unul sau mai multe elemente ale acestei serii de acte sau ale comportamentului continuu ar putea constitui ele însele și privite izolat o încălcare a dispoziției menționate. Astfel, în ipoteza în care diferitele acțiuni se înscriu într-un „plan de ansamblu”, din cauza obiectului identic al acestora constând în denaturarea concurenței în cadrul pieței comune, Comisia are dreptul să stabilească

răspunderea pentru aceste acțiuni în funcție de participarea la încălcare, privită în ansamblul său (Hotărârea Comisia/Anic Partecipazioni, citată anterior, punctul 81, precum și Hotărârea din 7 ianuarie 2004, Aalborg Portland și alții/Comisia, C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P și C-219/00 P, Rec., p. I-123, punctul 258).

42 O întreprindere care a participat la o asemenea încălcare unică și complexă prin comportamente proprii, care intrau în sfera de aplicare a noțiunilor de acord sau de practică concertată având un obiect anticoncurențial, în sensul articolului 81 alineatul (1) CE, și care aveau drept scop să contribuie la realizarea încălcării în ansamblul său, poate fi de asemenea răspunzătoare, pentru toată perioada participării sale la încălcarea menționată, pentru comportamentele altor întreprinderi în cadrul aceleiași încălcări. Acesta este cazul atunci când se stabilește că întreprinderea în cauză intenționa să contribuie prin propriul comportament la obiectivele comune urmărite de toți participanții și că cunoștea comportamentele ilicite urmărite sau puse în aplicare de ceilalți participanți pentru atingerea acelorași obiective sau că putea să le prevadă în mod rezonabil și că era pregătită să accepte riscul ce decurge din acestea (Hotărârile Comisia/Anic Partecipazioni, punctele 87 și 203, și Aalborg Portland și alții/Comisia, punctul 83, citate anterior).

43 Astfel, o întreprindere poate să fi participat în mod direct la toate comportamentele anticoncurențiale care compun încălcarea unică și continuă, caz în care Comisia are dreptul să stabilească în sarcina sa răspunderea pentru toate aceste comportamente și, prin urmare, pentru încălcarea menționată în totalitate. O întreprindere poate deopotrivă să nu fi participat în mod direct decât la o parte din comportamentele anticoncurențiale care compun încălcarea unică și continuă, dar să fi cunoscut toate celelalte comportamente ilicite urmărite sau puse în aplicare de ceilalți participanți la înțelegere pentru atingerea acelorași obiective sau putea să le prevadă în mod rezonabil și era pregătită să accepte riscul ce decurge din acestea. Într-un asemenea caz, Comisia are deopotrivă dreptul să stabilească în sarcina acestei întreprinderi răspunderea pentru toate comportamentele anticoncurențiale care compun o asemenea încălcare și, prin urmare, pentru aceasta în totalitate.

44 În schimb, dacă o întreprindere a participat în mod direct la una sau mai multe dintre comportamentele anticoncurențiale care compun o încălcare unică și continuă, dar nu s-a stabilit că, prin propriul comportament, aceasta intenționa să contribuie la ansamblul obiectivelor comune urmărite de ceilalți participanți la înțelegere și că aceasta cunoștea toate celelalte comportamente ilicite urmărite sau puse în aplicare de ceilalți participanți la înțelegere pentru atingerea acelorași obiective sau că putea să le prevadă în mod rezonabil și era pregătită să accepte riscul ce decurge din acestea, Comisia nu are dreptul să stabilească în sarcina sa răspunderea decât pentru comportamentele la care a participat în mod direct și pentru comportamentele urmărite sau puse în aplicare de ceilalți participanți pentru atingerea acelorași obiective cu cele pe care ea le urmărea și cu privire la care s-a dovedit că aceasta le cunoștea sau putea să le prevadă în mod rezonabil și era pregătită să accepte riscul ce decurge din acestea.

45 Acest lucru nu poate totuși să conducă la exonerarea răspunderii acestei întreprinderi pentru comportamentele la care este cert că a luat parte sau pentru care poate fi considerată efectiv răspunzătoare. Astfel, faptul că o întreprindere nu a participat la toate elementele constitutive ale unei înțelegeri sau că aceasta a jucat un rol minor în aspectele în care a fost implicată nu este relevant pentru a stabili existența unei încălcări din partea sa, dat fiind faptul că aceste elemente trebuie luate în considerare numai atunci când se evaluează gravitatea încălcării și, după caz, când se stabilește amenda (Hotărârile Comisia/Anic Partecipazioni, punctul 90, și Aalborg Portland și alții/Comisia, punctul 86, citate anterior).

46 Cu toate acestea, o decizie a Comisiei prin care aceasta califică o înțelegere globală drept încălcare unică și continuă poate fi divizată numai dacă, pe de o parte, întreprinderea respectivă a fost în măsură, în cursul procedurii administrative, să înțeleagă că îi era de asemenea imputat fiecare dintre comportamentele care o compun și, prin urmare, să se apere cu privire la acest aspect și dacă, pe de altă parte, respectiva decizie este suficient de clară în această privință.

47 Rezultă că, în ipoteza în care sunt îndeplinite condițiile enunțate la punctul anterior din prezenta hotărâre, dacă instanța Uniunii constată că Comisia nu a stabilit corespunzător cerințelor legale că o întreprindere, în momentul participării sale la unul dintre comportamentele anticoncurențiale care compun o încălcare unică și continuă, cunoștea celelalte comportamente anticoncurențiale adoptate de ceilalți participanți pentru atingerea acelorași obiective sau putea să le prevadă în mod rezonabil și era pregătită să accepte riscul ce decurge din acestea, singura consecință pe care poate să o atribuie acestei împrejurări este că acestei întreprinderi nu i se poate imputa răspunderea pentru aceste alte comportamente și, prin urmare, pentru încălcarea unică și continuă în ansamblu și că decizia atacată trebuie considerată neîntemeiată numai în această măsură.

48 În prezenta cauză, reiese din cuprinsul punctelor 10-12 din hotărârea atacată că, în decizia în litigiu, Comisia a arătat că înțelegerea în cauză se prezenta sub trei forme, și anume un acord privind prețurile, un acord privind devizele de complezență și un acord privind comisioanele, și că aceasta a considerat că acest ultim acord trebuia considerat ca fiind o fixare indirectă a prețurilor pentru serviciile de mutări internaționale din Belgia, în timp ce acordul privind devizele de complezență reprezenta o manipulare a procedurii de depunere a ofertelor, astfel încât prețurile indicate în toate ofertele ar fi fost în mod deliberat mai ridicate decât prețul oferit de societatea solicitantă și, în orice caz, mai ridicate decât prețurile care ar fi fost oferite într-un mediu concurențial. În plus, Tribunalul a arătat, la punctul 28 din hotărârea atacată, că, potrivit deciziei în litigiu, participarea activă a Coppens la înțelegere se limita la stabilirea unor devize de complezență și că Coppens nu a participat la acordul privind comisioanele.

49 Reiese de asemenea din dosarul de procedură în fața Tribunalului și din cuprinsul punctului 25 din hotărârea atacată, pe de o parte, că Coppens a fost în măsură să înțeleagă faptul că se imputa în sarcina sa răspunderea pentru încălcarea unică și continuă în cauză și de asemenea că se imputa în sarcina sa participarea la acordul privind devizele de complezență în sine și a avut, prin urmare, posibilitatea de a se apăra cu privire la acest aspect și, pe de altă parte, că decizia în litigiu este suficient de clară în această privință.

50 În plus, din moment ce constatarea de către instanța Uniunii a faptului că Comisia nu a stabilit corespunzător cerințelor legale că o întreprindere, în momentul participării sale la unul dintre comportamentele anticoncurențiale care compun o încălcare unică și continuă, cunoștea celelalte comportamente anticoncurențiale adoptate de ceilalți participanți pentru atingerea acelorași obiective sau că putea să le prevadă în mod rezonabil și era pregătită să accepte riscul ce decurge din acestea nu poate, în conformitate cu jurisprudența amintită la punctul 45 din prezenta hotărâre, să conducă la exonerarea de răspundere a acestei întreprinderi pentru partea comportamentelor la care este cert că a luat parte sau pentru care poate fi considerată răspunzătoare, instanța Uniunii trebuie să se limiteze la pronunțarea anulării în parte a deciziei atacate.

51 Astfel, întrucât însuși obiectul unei decizii a Comisiei prin care se stabilește participarea unei întreprinderi la o înțelegere cu încălcarea articolului 81 CE este de a constata unul sau mai multe comportamente constitutive ale unei asemenea încălcări, o astfel de anulare în parte nu modifică esența unei asemenea decizii.

52 În aceste condiții, prin anularea în tot a deciziei în litigiu, deși nu s-a repus în discuție participarea Coppens la acordul privind devizele de complezență și nici caracterul anticoncurențial al acestuia, hotărârea Tribunalului este afectată de o eroare de drept.

53 În sfârșit, în măsura în care reiese din cele de mai sus că, în împrejurările cauzei, Tribunalul ar fi avut temei, eventual, pentru a pronunța anularea numai în parte a deciziei în litigiu în privința Coppens, această din urmă societate nu poate susține în mod util, pentru a justifica anularea în tot a acestei decizii pronunțată de Tribunal, că o simplă reducere a cuantumului amenzii care i-a fost aplicată i-ar fi conferit o protecție juridică insuficientă.

54 Rezultă din tot ceea ce precedă că, prin pronunțarea anulării în tot a deciziei în litigiu în măsura în care aceasta privește societatea Coppens, în condițiile în care participarea acesteia din urmă la acordul privind devizele de complezență și faptul că acesta poate constitui în sine o încălcare a articolului 81 CE nu au fost repuse în discuție de Tribunal, acesta a încălcat articolul 264 primul paragraf TFUE. Întrucât motivul invocat de Comisie este astfel întemeiat, se impune admiterea recursului și anularea hotărârii atacate.

Cu privire la acțiunea în fața Tribunalului

55 În conformitate cu articolul 61 primul paragraf a doua teză din Statutul Curții, în cazul în care recursul este fondat, Curtea poate, în situația în care anulează decizia Tribunalului, să soluționeze în mod definitiv litigiul atunci când acesta este în stare de judecată. Curtea consideră că aceasta este situația în speță.

56 Astfel cum reiese din cuprinsul punctelor 11 și 12 din prezenta hotărâre, Coppens a invocat în fața Tribunalului două motive principale, întemeiate pe încălcarea articolului 81 alineatul (1) CE și, respectiv, a articolului 23 alineatele (2) și (3) din Regulamentul nr. 1/2003, precum și un motiv subsidiar privind anularea sau reducerea amenzii care i-a fost aplicată. Primul motiv cuprinde trei aspecte, prin care Coppens contestă că a participat la o înțelegere complexă, pune în discuție durata participării sale la înțelegere și critică Comisia pentru că nu a luat în considerare importanța relativă a acestei participări.

Cu privire la primul aspect al primului motiv

57 Coppens arată, în esență, că în mod eronat a concluzionat Comisia că a participat la o încălcare unică și continuă. Comisia nu ar fi dovedit că această societate cunoștea acordul privind comisioanele. În plus, Coppens susține că acordul privind devizele de complezență nu avea ca obiect sau ca efect restrângerea concurenței și că, în orice caz, pe de o parte, acesta nu a avut decât un efect nesemnificativ asupra pieței și, pe de altă parte, ea a participat la respectivul acord numai într-o măsură foarte limitată.

58 Comisia susține că aceste argumente nu sunt întemeiate.

59 Cu titlu introductiv, este necesar să se arate că Coppens contestă, în esență, posibilitatea Comisiei de a stabili în sarcina sa răspunderea pentru o încălcare unică și continuă, în măsura în care participarea sa la unul dintre cele două acorduri care o compun în prezenta cauză nu ar fi dovedită în conformitate cu cerințele jurisprudenței.

60 În această privință, trebuie amintit că, potrivit jurisprudenței citate la punctul 42 din prezenta hotărâre, pentru a stabili participarea unei întreprinderi la punerea în aplicare a unei încălcări unice, Comisia trebuie să facă dovada faptului că această întreprindere intenționa să contribuie prin propriul comportament la obiectivele comune urmărite de toți participanții și că cunoștea comportamentele ilicite urmărite sau puse în aplicare de alte întreprinderi pentru atingerea acelorași obiective sau că putea să le prevadă în mod rezonabil și că era pregătită să accepte riscul ce decurge din acestea.

61 În prezenta cauză nu se contestă că încălcarea unică și continuă pentru care Coppens a fost considerată răspunzătoare de către Comisie era, în perioada în care s-a imputat în sarcina acestei societăți că a participat la înțelegerea în cauză, constituită din două acorduri. Este vorba, pe de o parte, despre acordul privind devizele de complezență, a cărui punere în aplicare este descrisă în considerentele (229)-(278) ale deciziei în litigiu și al cărui caracter de restrângere a concurenței este prezentat în special în considerentele (358)-(364) ale acesteia. Este vorba, pe de altă parte, despre

acordul privind comisioanele, a cărui punere în aplicare este descrisă în considerentele (161)-(228) ale aceleiași decizii și al cărui caracter de restrângere a concurenței este prezentat în special în considerentele (351)-(357) ale deciziei menționate.

62 În ceea ce privește acordul privind devizele de complezență, trebuie amintit că Coppens nu contestă participarea la acesta. În plus, contrar pretențiilor acesteia din urmă, nu se poate admite că acest acord nu avea nici un obiect, nici efecte anticoncurențiale. Astfel, întreprinderile care prezintă astfel de devize renunță la a face concurență întreprinderii de mutări care le solicită. De asemenea, solicitând concurenților săi să stabilească asemenea devize, respectiva întreprindere știe că oferta sa nu va fi supusă concurenței din partea unor oferte mai competitive. Întreprinderea care efectuează mutarea este astfel în măsură să solicite un preț mai ridicat, pe care nu l-ar fi solicitat într-un mediu concurențial, iar aceasta în detrimentul consumatorilor.

63 În plus, în măsura în care, potrivit considerentului (89) al deciziei în litigiu, cota de piață cumulată deținută de întreprinderile implicate în înțelegere se ridica la aproximativ 50 % din piața serviciilor de mutări internaționale din Belgia, fapt necontestat de Coppens, nu se poate admite nici că efectele acestui acord nu ar fi afectat piața relevantă decât în mod nesemnificativ și ar putea, prin urmare, să se sustragă de la interdicția prevăzută la articolul 81 alineatul (1) CE, conform jurisprudenței Curții (Hotărârea din 9 iulie 1969, Völk, 5/69, Rec., p. 295, punctul 7, precum și Hotărârea din 23 noiembrie 2006, Asnef-Equifax și Administración del Estado, C-238/05, p. I-11125, punctul 50 și jurisprudența citată).

64 În ceea ce privește pretinsa participare limitată a Coppens la acordul menționat, este suficient să se amintească faptul că, potrivit articolului 81 alineatul (1) CE, aplicarea interdicției prevăzute de această dispoziție impune doar să se cunoască dacă acordul la care a participat o întreprindere împreună cu altele avea ca obiect sau ca efect să restrângă concurența și dacă era susceptibil să afecteze comerțul dintre statele membre. În consecință, aspectul dacă participarea individuală a unei întreprinderi putea în sine, ținând seama de poziția sa slabă pe piață, să restrângă concurența sau să afecteze comerțul dintre statele membre este lipsit de relevanță pentru stabilirea existenței unei încălcări.

65 Rezultă din cele ce precedă că Comisia avea temei pentru a stabili răspunderea Coppens pentru participarea la acordul privind devizele de complezență cu încălcarea articolului 81 CE.

66 În ceea ce privește acordul privind comisioanele, trebuie arătat în schimb că, în considerentul (296) al deciziei în litigiu, Comisia a constatat că Coppens nu convenise comisioane cu celelalte întreprinderi implicate în înțelegerea în cauză. Prin urmare, Comisia nu ar avea temei pentru a stabili răspunderea Coppens pentru acordul privind comisioanele decât dacă ar fi dovedit că această societate intenționa să contribuie, prin participarea sa la acordul privind devizele de complezență, la obiectivele comune urmărite de toți ceilalți participanți la înțelegere și că aceasta cunoștea acordul privind comisioanele pus în aplicare de aceștia sau că aceasta putea să îl prevadă în mod rezonabil și că era pregătită să accepte riscul ce decurge din acesta. Or, trebuie să se constate că, în înscrisurile sale, Comisia pretinde că poate prezuma o asemenea cunoaștere de către Coppens, considerând, printre altele, că aceasta din urmă nu neagă că a fost informată despre acordul privind comisioanele. În plus, instituția menționată admite în mod expres că decizia menționată nu se bazează pe elemente de probă specifice cu privire la acest aspect.

67 În consecință, Comisia nu a îndeplinit cerințele privind sarcina probei în materie și, prin urmare, nu a demonstrat că, la momentul participării sale la acordul privind devizele de complezență, Coppens cunoștea acordul privind comisioanele pus în aplicare de celelalte întreprinderi implicate în înțelegere sau că putea să îl prevadă în mod rezonabil. În aceste împrejurări, Comisia nu putea stabili în mod legal răspunderea Coppens pentru acest din urmă acord și să stabilească în sarcina acesteia din urmă răspunderea pentru toate comportamentele care compun încălcarea unică și continuă. În această măsură, primul aspect al primului motiv invocat de Coppens în susținerea acțiunii formulate este, așadar, întemeiat.

Cu privire la al doilea aspect al primului motiv

68 Coppens arată în această privință că nu există nicio dovadă privind participarea sa la încălcare pentru anii 1994 și 1995. În consecință, Comisia ar fi constatat, în mod eronat, în considerentul (547) și la articolul 1 litera (i) din decizia în litigiu, că această societate a participat la încălcarea în cauză timp de 10 ani și 9 luni.

69 Comisia admite că, pentru acești doi ani, nu există dovada participării Coppens la punerea în aplicare a acordului privind devizele de complezență. Comisia consideră totuși că acest fapt nu are efect asupra duratei participării Coppens la acest acord, lipsa dovezii privind punerea în aplicare a unui acord de către o întreprindere într-o anumită perioadă nepermițând să se concluzioneze că nu a existat o încălcare de către respectiva întreprindere în perioada în cauză.

70 În această privință, trebuie amintit că Curtea a statuat deja că, în majoritatea cazurilor, existența unei practici sau a unui acord anticoncurențial trebuie dedusă dintr-un anumit număr de coincidențe și de indicii care, luate împreună, pot constitui, în absența unei alte explicații coerente, dovada unei încălcări a normelor de concurență (Hotărârea Aalborg Portland și alții/Comisia, citată anterior, punctul 57, și Hotărârea din 21 septembrie 2006, Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied/Comisia, C-105/04 P, Rec., p. I-8725, punctul 94).

71 Astfel de indicii și de coincidențe permit, atunci când sunt evaluate global, să se dezvăluie nu numai existența unor comportamente sau acorduri anticoncurențiale, ci și durata unui comportament anticoncurențial continuu și perioada de aplicare a unui acord încheiat cu încălcarea normelor de concurență (a se vedea în acest sens Hotărârea Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied/Comisia, citată anterior, punctele 95 și 96).

72 În ceea ce privește lipsa dovezii referitoare la existența unui acord în anumite perioade sau, cel puțin, referitoare la punerea sa în aplicare de către o întreprindere într-o anumită perioadă, trebuie amintit că faptul că o asemenea dovadă nu a fost prezentată pentru anumite perioade nu se opune ca încălcarea să fie considerată constituită într-o perioadă totală mai mare decât acestea, din moment ce o astfel de constatare se bazează pe dovezi obiective și concordante. În cadrul unei încălcări care se întinde pe mai mulți ani, faptul că manifestările înțelegerii intervin în perioade diferite, care pot fi separate prin intervale de timp mai mult sau mai puțin lungi, nu are nicio influență asupra existenței acestei înțelegeri, cu condiția ca diferitele acțiuni care fac parte din această încălcare să urmărească un singur scop și să se înscrie în cadrul unei încălcări cu caracter unic și continuu (a se vedea în acest sens Hotărârea Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied/Comisia, citată anterior, punctele 97 și 98).

73 Rezultă deopotrivă din jurisprudență că aprobarea tacită a unei inițiative nelegale, fără a se distanța în mod public de conținutul acesteia sau fără a o denunța autorităților administrative, are ca efect să încurajeze continuarea încălcării și compromite descoperirea sa. Această complicitate constituie un mod pasiv de participare la încălcare, de natură să angajeze răspunderea societății în cauză (Hotărârea Aalborg Portland și alții/Comisia, citată anterior, punctul 84).

74 În plus, o întreprindere nu poate evita răspunderea sa susținând că nu a participat la toate elementele constitutive ale unei înțelegeri sau că a fost limitată contribuția sa în realizarea elementelor la care a participat, aceste împrejurări nefiind susceptibile să repună în discuție răspunderea sa pentru încălcare. Astfel, aceste circumstanțe trebuie luate în considerare numai atunci când se apreciază gravitatea încălcării și, eventual, atunci când se stabilește cuantumul amenzii (Hotărârea Aalborg Portland și alții/Comisia, citată anterior, punctul 86).

75 Astfel, în prezenta cauză, deși Comisia admite că nu a făcut dovada participării active a Coppens la acordul privind devizele de complezență pentru anii 1994 și 1995, totuși, ținând seama, pe de o parte, de lipsa elementelor care să arate că, în această perioadă, Coppens s-a distanțat în mod public de

conținutul acestui acord, în special informându-și concurenții în scris cu privire la dorința sa de a nu mai participa la respectivul acord, și, pe de altă parte, de numeroasele dovezi privind participarea activă a Coppens la respectivul acord după această perioadă, recapitulate în special în considerentul (280) al deciziei în litigiu și care nu sunt contestate de Coppens, Comisia avea temei pentru a considera că se putea stabili răspunderea respectivei societăți pentru participarea la acordul menționat în mod neîntrerupt în toată perioada cuprinsă între 13 octombrie 1992 și 29 iulie 2003.

76 Prin urmare, al doilea aspect al primului motiv invocat de Coppens în susținerea acțiunii formulate trebuie respins.

Cu privire la al treilea aspect al primului motiv

77 În ceea ce privește pretinsa omisiune a Comisiei de a aprecia importanța relativă a participării Coppens la acordul privind devizele de complezență, este suficient să se constate că, astfel cum a arătat avocatul general la punctul 55 din concluzii, deși această argumentație poate fi relevantă pentru aprecierea cuantumului amenzii aplicate acestei societăți, conform jurisprudenței amintite la punctul 74 din prezenta hotărâre, aceasta este lipsită de efecte și trebuie, prin urmare, respinsă ca inoperantă, în măsura în care urmărește, precum în prezenta cauză, să conteste existența unei încălcări a articolului 81 CE.

78 Rezultă din cele ce precedă că, primul aspect al primului motiv fiind în parte întemeiat, întrucât Comisia nu a stabilit, dincolo de acordul privind devizele de complezență, răspunderea Coppens pentru încălcarea unică și continuă, se impune, fără să fie necesar să se examineze celelalte motive invocate de Coppens, anularea articolului 1 litera (i) din decizia în litigiu în măsura în care, prin această dispoziție, Comisia, fără să se limiteze la a constata participarea Coppens la acordul privind devizele de complezență de la 13 octombrie 1992 la 29 iulie 2003, consideră această societate răspunzătoare pentru acordul privind comisioanele și stabilește în sarcina acesteia răspunderea pentru încălcarea unică și continuă.

Cu privire la amendă

79 În sfârșit, trebuie amintit că, în primul rând, ca urmare a anulării hotărârii atacate și în temeiul articolului 31 din Regulamentul nr. 1/2003, Curtea dispune de competență de fond în sensul articolului 261 TFUE (a se vedea prin analogie Hotărârea Comisia/Anic Partecipazioni, citată anterior, punctul 218).

80 În al doilea rând, deși revine Curții, în cadrul competenței sale de fond în materie, sarcina de a aprecia circumstanțele speței și tipul de încălcare în cauză pentru a stabili cuantumul amenzii (Hotărârea din 9 noiembrie 1983, Nederlandsche Banden-Industrie-Michelin/Comisia, 322/81, Rec., p. 3461, punctul 111), exercitarea unei competențe de fond nu poate antrena, la momentul stabilirii cuantumului amenzilor aplicate, o discriminare între întreprinderile care au participat la un acord sau la o practică concertată contrare articolului 81 alineatul (1) CE. În consecință, liniile directoare care pot fi deduse din orientări sunt, în general, susceptibile să orienteze instanțele Uniunii în exercitarea competenței menționate, deoarece aceste orientări au fost utilizate de Comisie pentru calculul amenzilor aplicate celorlalte întreprinderi sancționate prin decizia pe care acestea trebuie să o examineze (a se vedea în acest sens Hotărârea din 16 noiembrie 2000, Sarrió/Comisia, C-291/98 P, Rec., p. I-9991, punctele 97 și 98, și Hotărârea din 28 iunie 2005, Dansk Rørindustri și alții/Comisia, C-189/02 P, C-202/02 P, C-205/02 P-C-208/02 P și C-213/02 P, Rec., p. I-5425, punctul 337).

81 În al treilea rând, articolul 23 alineatul (3) din Regulamentul nr. 1/2003 prevede că, la stabilirea valorii amenzii, se iau în considerare atât gravitatea încălcării, cât și durata acesteia. În plus, reiese din alineatul (2) al doilea paragraf al aceluiași articol 23 că, pentru fiecare întreprindere și asociație de întreprinderi care participă la încălcare, amenda nu poate depăși 10 % din cifra sa de afaceri totală realizată în exercițiul financiar precedent.

82 În aceste condiții, având în vedere toate împrejurările speței – potrivit cărora, printre altele, cifra de afaceri realizată de Coppens în anul 2002 pe piața serviciilor de mutări internaționale din Belgia se ridica la 58 338 de euro, acordul privind devizele de complezență la care a participat societatea menționată, deși este de natură să denatureze semnificativ concurența și să crească prețurile serviciilor în cauză în detrimentul consumatorilor și poate fi calificat drept acord orizontal de fixare a prețurilor și de repartizare a pieței, figurând astfel, prin însăși natura sa, printre cele mai grave restricții privind concurența, nu poate fi considerat că se înscrie în planul de ansamblu urmărit, potrivit deciziei în litigiu, de ceilalți participanți la înțelegerea în cauză, 67 de cazuri documentate de participare a Coppens la acordul menționat au fost dovedite de Comisie și rămân necontestate, se poate considera că, deși rolul societății menționate în acordul în cauză poate fi calificat drept limitat în anii 1994 și 1995, aceasta a participat la acordul menționat pentru o perioadă de 10 ani și 9 luni și, în sfârșit, cifra de afaceri totală realizată de aceasta din urmă în anul 2006 se ridica la 1 046 318 euro –, Curtea consideră că se impune ajustarea cuantumului amenzii care i-a fost aplicată la articolul 2 litera (k) din decizia în litigiu la suma de 35 000 de euro.

Cu privire la cheltuielile de judecată

83 În temeiul articolului 184 alineatul (2) din Regulamentul de procedură al Curții, atunci când recursul este fondat, iar Curtea soluționează ea însăși în mod definitiv litigiul, aceasta se pronunță asupra cheltuielilor de judecată.

84 Potrivit articolului 138 alineatul (1) din același regulament, aplicabil procedurii recursului în temeiul articolului 184 alineatul (1) din acesta, partea care cade în pretenții este obligată, la cerere, la plata cheltuielilor de judecată. Articolul 138 alineatul (3) din regulamentul menționat precizează că, în cazul în care părțile cad fiecare în pretenții cu privire la unul sau mai multe capete de cerere, fiecare parte suportă propriile cheltuieli de judecată. Cu toate acestea, potrivit aceleiași dispoziții, în cazul în care împrejurările cauzei justifică acest lucru, Curtea poate decide ca, pe lângă propriile cheltuieli de judecată, o parte să suporte o fracțiune din cheltuielile de judecată efectuate de cealaltă parte.

85 În speță, Coppens a căzut în pretenții cu privire la recurs, iar Comisia a căzut în pretenții în parte cu privire la acțiunea în primă instanță. Cu toate acestea, Curtea consideră, având în vedere împrejurările cauzei, că se impune obligarea Comisiei să suporte, pe lângă propriile cheltuieli de judecată aferente celor două proceduri, două treimi din cheltuielile de judecată efectuate de Coppens în procedurile respective. Coppens suportă o treime din propriile cheltuieli de judecată aferente celor două proceduri.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera a patra) declară și hotărăște:

1) **Anulează Hotărârea Tribunalului Uniunii Europene din 16 iunie 2011, Verhuizingen Coppens/Comisia (T-210/08).**

2) **Anulează articolul 1 litera (i) din Decizia C(2008) 926 final a Comisiei din 11 martie 2008 privind o procedură în temeiul articolului 81 [CE] și al articolului 53 din Acordul privind SEE (cazul COMP/38.543 – Servicii de mutări internaționale), în măsura în care, prin această dispoziție, Comisia Europeană, fără să se limiteze la a constata participarea Verhuizingen Coppens NV la acordul privind un sistem de devize false, denumite „devize de complezență”, de la 13 octombrie 1992 la 29 iulie 2003, consideră această societate**

răspunzătoare pentru acordul privind un sistem de compensații financiare pentru oferte respinse sau pentru abțineri de a prezenta oferte, denumite „comisioane”, și stabilește în sarcina acesteia din urmă răspunderea pentru încălcarea unică și continuă.

3) Stabilește cuantumul amenzii aplicate Verhuizingen Coppens NV la articolul 2 litera (k) din Decizia menționată C(2008) 926 final la 35 000 de euro.

4) Obligă Comisia Europeană să suporte, pe lângă propriile cheltuieli de judecată aferente celor două proceduri, două treimi din cheltuielile de judecată efectuate de Coppens în aceste două proceduri.

5) Coppens suportă o treime din propriile cheltuieli de judecată aferente procedurii în primă instanță și recursului.

Semnături